

DOKAZAĆ (82) *vb pf*

o oraz drugie a jasne; w inf pierwsze a jasne, w pozostałych formach pochylone.

inf dokazać (33). ◇ fut 1 sg dokążę (1). ◇ 2 sg dokążesz (3). ◇ 3 sg dokáže (10). ◇ 1 pl dokąż(e)my (1). ◇ 3 pl dokążą (1). ◇ praet 2 sg m -ś dokązał (4). ◇ 3 sg m dokązał (14). n dokązało (1). ◇ 3 pl m pers dokązali (6). ◇ con 2 sg m -bys dokązał (1). ◇ 3 sg m by dokązał (2). f by dokązała (1). ◇ 3 pl m pers by dokązali (1). ◇ con praet 3 sg m by był dokązał (1). ◇ part praet act dokąz(a)wszy (1). ◇ impers con praet by było dokązano (1).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI(XVIII) [w StryjKron błędnie zam. dokazować] – XVIII w.

1. *Osiągnąć, zdziałać, dokonać czego, dopiąć, zdołać: parere Mącz; facere, perpetrare Vulg: assequi Modrz (64) : chciał [...] by głupstwá i prófność potomkowie Ná ten ználi Herb pátrząc/ mądrość mieli w cenie/ Y dokazał/ ták iáko niešie me baczenie. SzarżRyt D3v.*

dokazać czego [w tym: czego czym (4)] (40): [Judasz] począł myflitz iako by go przedál [...] Czegoż potym wefrode dokązał/ gdy k nim mowiątz przybieżał OpecŻyw 70v; KrowObr 117v; Leop 2.Par 20/23; Pośłuchaycie mię á iac dokąże tákiego vczynku [faciam negotium] ktory ná wieki pámiętny będzie miedzy narodem nászym. BibRadz Iudith 8/20; [Romulus i Remus] vmyflili [...] dzyádá fwego Numitorá wygnánego ná krolestwo wládzic/ y dokazáli tego. BielKron 98v, 26, 52, 100v, 123v, 353, 424; Widzicie gešte miašta/ y zamki budowne/ Drogi/ mofty porządne/ i brzegi warowne: Czego trudno dokazać bez wielkich pieniędzy/ Znac dobrze/ że tam byli gośpodarze tędzy. KochSat A3v; SienLek 136v; HistRzym 111; BielSpr 44v; WujJud Bv; BudNT przedm c6v; ludzie dobrzi/ [...] miłość fámege siebie zbytnią z fercá fwego wykorzeniác [majq]. Czego káždy tem łacniey dokąże/ czem fkromniey o sobie będzie rozumiał ModrzBaz 68v, 35v, 68, 118v; StryjKron 406; NiemObr 63, 154; PaprUp F; JanNKar D4; ci co [...] pożytki máią/ [...] gránic fwych potężnie ftrzec[by] mogli/ á zá occáfia dálej czego dokązac. GrabPospR N2v; CzahTr K4v. Cf dokazać czego w czym, Ze zdaniem dopełnieniowym, Zwroty.

dokazać czego w czym (1): Pirwłzey rzeci nie baczę bych mogł na ten czas dokazać w tim wypifaniu. MiechGlab ktv.

dokazać co (4): MurzHist M3v; [Czemu byś W.K.M. niebezpieczeństwa] [...] od siebie odrázić niemiał? Co ábyś wálzá kró: M. dokązac mógl/ máłz nádzieię zupełną mieć w łálce páńlkiéy/ żeć z łálki fwéy Pan Bóg dopomoże OrzJan 106. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.

dokazać czego (po przeczeniu) [w tym: nie moc dokazać (7)] (12): HistAl C7v; MurzHist A2v; [Kangijus] podał stárszemu [synowi] fnopek ftrzał áby złamał/ niemogł tego dokązac BielKron 438v, 311; BielSpr 55; CzechRozm 61, 141v; PaprPan Gg2; ModrzBaz 11v; CzechEp 370 [2 r.]; kuśił fię [o zwierchność] naypierwey Konstántynopolitańki Biłkup v Maurycego Cefárzá/ czego iż nie dokazał/ dla prętkiey śmierci Cefárłkiey. NiemObr 61.

dokazać czym (7): MurzHist A2v; Leop 2.Par 20/23; Drudzy záfię chytrzeyfzy chcą dokązac rozumem swoim niepodobney rzeczy/ to ieft/ kámieñ Filozowłki fłóżyć ze czterzech żywiołow miernych BielKron 26, 203; Officio vincet omnes spes, Ludźkością záchowánem [!] á wkładnością więcey dokąże niżli fię po nim nádziewano. Mącz 407d; SienLek 136v; KmitaSpit A2.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: tego (11), to (1); aby (4), na co (3), co (2), iż (2), inne wskaźniki (3)] (14): KrowObr 166v; BielKron 54v, 203; pariat quod iam diu parturit, Aby tego dokazał ná co lie dawno bierze Mqcz 278c; CzechRozm 141v; PaprPan Gg2; Záište oćiec pijánicá niedokaże tego/ áby miał w lynu trzeźwości miłość wzbudzić ModrzBaz 11v; SkarJedn 255; NiemObr 135; gdi ich belo wiwletzono na tak zle anieprzištoine posługi dokazawfzi tzo lie im podobalo rzekl ieden PaprUp Hv; LatHar 152; WujNT Ioann 11/37; [Pan Bóg] Hárde by wiátr rozprórzył/ co chciał to dokazał. Złádzil mocarze z štołká/ pokorné wyftáwił SiebRozmysl F4; KmitaSpit C3.

W charakterystycznych połączeniach: dokazać dosyć dobrze, łącno (4), snadnie (3), trudno. [W połączeniu z dopełnieniami o treści niesprecyzowanej (co, ten; rzecz) niekiedy zastępuje czasownik zawarty w zdaniu poprzednim, spełnia podobną funkcję co zaimek w stosunku do rzeczownika.]

Zwroty: »swego dokazać« [szyk zmienny] (3): krol Agezylaus [...] ácz go nye bárzo wáżono/ przedfię on fwego dokazał. GliczKsiąż F4v; KochSat C; A kto iá [wojnę] wytrwác może/ kto dokaże fwego/ Tego máia ná świecie zá mężá wielkiego. KmitaSpit C3.

»zwycięstwa dokazać« (1): Zebyś wfzech wfpomagał/ zwycięftwá dokazał/ moc, diabłá, y też śmierć/ raczyłeś fám zetrzeć/ Kryfte krolu náfz. ArtKanc A15.

a. Pokonać, zwyciężyć, poradzić sobie z kim; praevalere Vulg (3) :

dokazać czego nad kim (1): cze^{go} kto niemoże fám nadkiem dokazać/ tego przes złé abo głupie przyiacioły iego fnadnie wielékroć dowodzi MurzHist N2.

dokazać nad kogo (1): Gdzie Bog te fłowá ftráfzliwe mowi. Vade, decipies, et praeualebis. Idź Dyable/ zwiedźielz/ á nád wfzyftkich dokazełz [Vulg 3.Reg 22/22]. PowodPr 29.

dokazać z kim (1): GDy koniá naprzod w prawić [!] chcefz/ áby z nim dokazał/ tedy go ták w práwiác [!] poczni. Day mu przes dwie niedzieli ieść świeżá rzaná fłomę SienLek 188v.

2. Dowieść, okazać; przekonać (18) : Pomnię/ żeś o iey fmierci powiedał wzdycháiąc [...] Iákożes y dokazał/ bom wnet wierzylá/ A iuzem też tey wiary dobrze przypláciłá. PudłDydo B3.

*dokazać czego (15): Hánibál [...] Bárzo pilnie pomyflá iefzcze o ich [Rzymian] zdrowiu: Iákoż tego dokazał bo ich wiele pobil PaprPan Hh3; NiemObr 52; SarnStat *6v. Cf dokazać czego komu; czego nad kim, Ze zdaniem dopełnieniowym, »męstwa dokazać«.*

dokazać czego komu (1): á to chcę tobie tego dokázác. HistRzym 7v.

dokazać czego nad kim (1): nie fporo bylo Papieżom Rzymfkim fwey woley/ y dumy nád nimi dokazác. NiemObr 168.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tego (3); iż (2), na co (2), inne wskaźniki (2)] (6): OpecŻyw 46V; Chcąc dofwiadczyc prawdy wielzczká/ wezwał go przed Senat iáwnie/ rzekl k niemu/ moželi tego dokázác co vmyflil. BielKron 102v; NiemObr 25, 95; PaprUp B; WujNT 669.

Zwroty: »dowodem dokazać« (1): Leczbym tym dowodem dokázác mogli/ iż nie może być żaden człowiek krolem/ áni pánem WujNT 669.

»męstwa, mocy, siły dokazać« [szyk zmienny] (2 : 2 : 1): Lecż my w tobye mocny Boże mocy dokazemy LubPs Y6v; O Pánie Boże/ ktoryś miedzy infzymi cudy/ wfzechmocności twej/ y w flábey plci męftwá męczeńfkiego dokazał LatHar 459 [idem 470], 66, 470; A gdy żaden dokazác nie mógł ty z nich siły/ Zeby one w gromádzie ftrzáły fię fkáziły. CzahTr E2.

Szereg: »dowieść i dokazać« (3): Czyni to nieśłufnie/ nas bez licá łądząc/ ponieważ te^{go} dowieść/
y dokazać ná co fię brał nie może *NiemObr* 95, 52, 95.

Synonimy: 1. *dokonać, osiągnąć, zdziałać; a. pokonać, przemoc, zwyciężyć; 2. dowieść, objawić.*

Formacje pochodne cf KAZAĆ.

Cf **DOKAZAN, DOKAZANIE**

TK